

Előszó – Kiknek szól ez a könyv?

Munkánk során gyakran kerülünk olyan helyzetbe, amikor írunk kell. Az egyik ilyen jelentősebb erőpróba a felsőfokú tanulmányok lezárásaként készülő szakdolgozat elkészítése. Természetesen ezt megelőzően, felső-, sőt középfokú tanulmányaink során is szembesülünk különböző írásbeli feladatokkal, s az elemző tanulmányok készítése sokunkat végigkísér egész karrierünk során.

E kötettel nemcsak az a célunk, hogy támpontokat adjunk a különböző írásbeli munkák – házi dolgozatok, tudományos diákköri munkák, szakdolgozatok, disszertációk – szerzőinek a dolgozatok megírásához, hanem hogy segítsünk a különböző munkahelyi előterjesztések, összefoglalók, vállalati elemzések, tanácsadói anyagok, különböző szakmai elemzések helyes összeállításában is. A következő oldalakon sorra áttekintjük a legfontosabb tudnivalókat a témaválasztástól, a kérdés(ek) megfogalmazásától, az információgyűjtés és -feldolgozás módjain át a különböző formai követelményekig.

Könyvünk elsősorban egyetemi, főiskolai hallgatóknak, alap- és mesterképzések, felsőfokú szakképzések, másoddiplomás, posztgraduális képzések résztvevőinek készült, akik a szakdolgozatírással, illetve más, a tanulmányaikhoz kapcsolódó írásbeli feladatokkal szembesülnek. A szakdolgozatírással kapcsolatos tanácsok azonban – mint látni fogjuk – érvényesek sok más írásbeli alkotásra is, legyen szó cégismertetőről, üzleti levélről, piackutatást összegző tanulmányról, üzleti jelentésről, gazdasági elemzésről vagy más szakmai szövegről.

Mint az előbb felsorolt „műfajok” is jelzik, főként a gazdálkodási és közgazdasági szakterületről meritjük példáinkat. Ennek oka nemcsak az, hogy e területeken bőséges személyes tapasztalattal rendelkezünk, hanem az is, hogy úgy érezzük: nagy szükség van az e terület specialitásait is kiemelő kézikönyvre. Mindemellett bízunk benne, hogy a bemutatott elvek és tanácsok más szakterületek művelői számára is hasznosak lesznek, hiszen vannak szakmáktól független, általános elvárások. Ajánljuk tehát könyv-

vünket mindenkinek, akinek munkája vagy magánélete során írnia, szerkesztenie, lektorálnia vagy írásos műveket jóváhagynia kell. Egyszóval: mindenkinek.

Tanácsaink legtöbbjét saját tapasztalataink alapján adjuk, hiszen az írás sokféle örömét (s persze gyötrelmét is) megtapasztalhattuk magunk, illetve hallgatóink, kollégáink munkája kapcsán egyaránt. Mi is diákként készítettük első házi dolgozatainkat (és követtük el a könyvben szereplő hibák jó részét), tudományos diákköri dolgozatainkat, írtunk szakdolgozatot, majd disszertációt, s egyetemi oktatóként évek óta folyamatosan konzultálunk ezekben a műfajokban. Írtunk havi, heti- és napilapoknak, készítettünk kutatási jelentéseket, tanácsadói anyagokat, tudományos és ismeretterjesztő szakcikkeket, egyetemi jegyzetet, könyvet. Tapasztalatot szereztünk újságíróként, lapok, illetve könyvek szerkesztőjeként; voltunk olvasószerkesztők és szakmai lektorok; témavezetők és opponensek; és persze a legtöbbször: olvasók. A legtöbb tanácsot éppen ez utóbbi minőségünkben – jórészt elrettentő tapasztalataink, de szerencsére pozitív élményeink alapján is – fogalmaztuk meg.

Az így leírt javaslatok, észrevételek között remélhetőleg talál olyanokat is az olvasó, amelyek számára magától értetődők. Tapasztalataink szerint a gyakorlatban azonban sokszor éppen ezek az egyértelműnek tűnő elvárások sérülnek, s kerülnek a gyakran elkövetett, tipikus hibák listájának élére. Ráadásul – éppen ismertségük, egyértelműségük miatt – gyakran ezek okozzák az olvasóknak is a legtöbb bosszúságot. Ezért úgy gondoljuk, érdemes ezeket is gondosan áttekinteni.

Az érintett témák közül több is a különböző formai elemekkel foglalkozik. Hallgatóink a formai észrevételekkel, kritikákkal kapcsolatban gyakran felteszik a kérdést: „*De hát nem a tartalom számít?*” De igen, természetesen a tartalom a lényeg. Ugyanakkor ha a forma nem megfelelő (hemzsegnek a gépelési, helyesírási hibák, nehezen áttekinthető a szerkezet, alig érthető a megfogalmazás, nincs követhető logikai szál), akkor nem befogadható, élvezhető igazán a tartalom. A formai hanyagság veszélyezteti azt, hogy átmenjen az üzenet.

Miért érdemes elolvasni és használni ezt a könyvet?

► Először is, mert a kötet hozzásegít a hatékony és eredményes munkavégzéshez. Eredményes, vagyis nemcsak a minimális követelményeket teljesítő, az elvárásoknak éppen megfelelő iromány előállításá

legyen a cél: kellő odafigyeléssel színvonalas, értékes munkát adhatunk ki a kezünk közül. Tapasztalataink szerint sok dolgozatot úgy nyilvánít késznek szerzője, hogy abban a pillanatban az egységnyi – jól elvégzett – többletmunka hozadéka (határhaszna) nagyságrendekkel meghaladná a ráfordított többletidő jelentette költséget. Természetesen a továbblépés mindig a szerző választásától függ: erőforrás- és befektetésminimalizáló vagy eredményorientált megoldást keres. A magunk részéről az eredményorientált megközelítést javasoljuk, amely ugyanakkor hatékony, a munkavégzést megkönnyítő megoldásokra törekszik. A könyv nem arról szól, hogyan írjunk néhány hét alatt éppen elfogadható szakdolgozatot – még ha néha az is az érzésünk, hogy egy ilyen kötetre óriási lenne az igény – bár az ezt az utat választók számára is hasznos tanácsokkal szolgálhat. A fókusz inkább az: **Hogyan írjunk eredményesen, hatékonyan úgy, hogy maga a munkafolyamat is hasznos legyen számunkra, élvezzük a munkát, és írásunk elérje célját?**

► Másodsor, mert segít megválaszolni az alkotás során felmerült kérdéseket, dilemmákat. Segít, de nem minden esetben adja meg a választ, mert a válasz – mint azt az olvasó is bizonyára sejtí – mindig: „attól függ...”. Az adott munka során a konkrét kérdésekre a válaszokat a munka szerzőjének kell megadnia, de a mérlegelendő szempontokról áttekintést kaphat könyvünkben.

► Harmadsor, mert példákon keresztül mutatja be az írás tipikus buktatóit s ezek elkerülésének lehetőségeit.

► Végül, mert kézikönyvként használható, vagyis nemcsak tanácsokat fogalmaz meg, hanem ötleteket ad, példákat vonultat fel és segédanyagokat is javasol.

Szubjektív előszó – Miért írtuk ezt a könyvet?

A „Kiknek szól ez a könyv?” kérdés mellett természetesen adódik a „Miért is írtuk ezt a könyvet?” kérdése. Természetesen azért, mert fontosnak tartjuk ezt a kérdést. Úgy gondoljuk, sőt saját és munkatársaink, hallgatóink tapasztalatai alapján biztosan állíthatjuk: a dolgozatírásból, illetve hasonló más alkotófolyamatokból sokat tanulhatunk, egy kicsit felfedezhetjük a világot. Nemcsak új ismereteket, de új gondolatokat, összefüggéseket is felfedezhetünk. A ráébredés öröme, a „heuréka!” érzése a jól sikerült munka természetes kísérője. Az alkotás, az írás nemcsak a felfedezés, de a kommunikáció, a gondolatébresztés eszköze is.

Az évek során folytatott konzultációk tapasztalatai megerősítették azt az érzésünket, hogy az írás folyamatát jellegzetes kérdések, tipikus aggályok, problémák és kétségek kísérik. Könyvünkkel szeretnénk segíteni e kétségek feloldását, s még inkább hasznossá és élvezetessé tenni a munkát az „írók” számára, természetesen nem megfélemlítve az eredményességről, s így az olvasókról sem.

Tegyük hozzá: tapasztalataink szerint az írást nemcsak tipikus problémák és aggodalmak, de sajátos örömek is kísérik: a konkrét eredmények mellett a felfedezés már említett élménye és a jól sikerült munka felett érzett elégedettség. Reményeink szerint a kedves olvasó is sokszor tapasztalja majd munkái során ezt.

Köszönetnyilvánítás

Köszönjük mindazoknak, akik az elmúlt években közvetve vagy közvetlenül hozzájárultak ahhoz, hogy ez a könyv elkészült. Azoknak, akik munkájukkal, tanácsaikkal vagy egyszerűen hozzáállásukkal, szakmai filozófiájukkal segítettek, hogy e kérdések fontosságát felismerjük, megértsük, megtapasztaljuk, s egyre inkább magunk is hirdessük, továbbadjuk. Azoknak, akiktől sokat tanultunk, s azoknak, akik sokat kérdeztek – s ne feledjük: e két dolog igen gyakran összekapcsolódik!

Chikán Attila, sokunk mestere, egyetemista éveink alatt fáradhatatlanul olvasta dolgozatkezdményeinket – s olvassa ma is a jelenlegi hallgatók és kollégák munkáit –, lényeglátó, előrevívő és nem utolsósorban kipróbált tanácsokkal segítve a munkát, ösztönözve és megteremtve az írás (és minden más munkánk) iránti igényességet, s mindemellett lelkesítést adva. *„Nagyon jó lesz, csak még egy kicsit át kell írni”* – hangzott el sokszor a többek számára szinte szállóigévé vált összefoglaló értékelés. S bár a dolgozatíró a konkrét észrevételeket és javaslatokat hallva gyakran megriadt a rá váró munkától – látva, hogy nem is annyira „kicsit” kell azt átírni – aztán a biztatás és a szakmai tanácsok továbblendítették, s végül az elvégzett munka eredménye általában nem maradt el. A dolgozatíró lehet, hogy még nem tudta, amit Attila már igen: végül tényleg (nagyon) jó lett, csak még tényleg át kellett egy kicsit (vagy annál egy kicsit jobban) írni.

Reszegi Lászlótól is sokan és sokat tanultunk, nemcsak fontos és új szakmai ismereteket, de oktatói, kutatói, tanácsadói hozzáállást is. A dolgozatírással kapcsolatban igen mélyen belénk ivódott többször hallott kérdése: *„Ez mind rendben van, de még mindig nem tudom: miről szól a dolgozat?”*

Azóta mi is tudjuk, hogy a téma iránt lelkesedő, csillogó szemmel magyarázó, de a dolgozat célját, fő kérdését még nem találó (sőt gyakran még nem is kereső) alkotókat a konkrét kérdésmegfogalmazás felé terelni nem is egyszerű feladat. S megint csak ma már azt mondhatjuk – mit tesz a tapasztalat! –, Laci már tudta, amit a szerző még nem: hogy még az író sem tudja, hogy miről is szól majd a dolgozat. De ezek a kérdések segítettek és ma is segítenek abban, hogy elkezdjük keresni, s végül meg is adjuk a választ, amely nélkül nehezen képzelhető el bármilyen (jó) írásbeli munka.

Király Júlia hozzáállása, s nemcsak szakismeretei, hanem stílusa és nyitottsága is sokunk tanulását segítette. Álljon itt most csak egyetlen emlékeztető szókimondó gondolat egy szakdolgozat értékeléséből: *„lenyűgöző a 15. táblázat semmitmondósága”*. Ezzel – számos más előrevivő szakmai észrevétel mellett – remekül megvilágította a lényeges és lényegtelen megkülönböztetésének fontosságát, s egyértelművé tette, hogy a formális, cél nélküli (vagy öncélú) elemeket érdemes elkerülni az alkotómunkában.

A konkrét nevek felsorolása nélkül – hiszen a lista véget nem érő lenne – köszönettel tartozunk mindazon hallgatóinknak, kollégáinknak, akikkel együtt fedezhettük fel (s fedezzük fel újra meg újra) az írás nehézségeit és szépségeit. Hallgatóink, akik házi dolgozatokat, tudományos diákköri dolgozatokat, szakdolgozatot írtak, s bátran kérdeztek, megosztották velünk aggodalmaikat, dilemmáikat, az alkotás nehézségeit és annak örömeit is. Kollégáink, akik lelkesen és kitartóan fontos feladatnak tekintik a szakszeminaristákkal, különböző írásbeli munkákat író hallgatókkal folytatott konzultációkat, s gyakran nagy örömmel – s valljuk be, néha szörnyülködve – osztják meg ezzel kapcsolatos tapasztalataikat egymással. Az elmúlt években a hallgatói konzultációk mellett sok oktató-kutató kolléga alkotófolyamatát is végigkísérhettük a PhD-disszertációk elkészítése kapcsán – e folyamatok is jelzik, hogy az írásban gyakorlottabb szerzők számára is szép kihívásokat rejt az alkotómunka.

Végül köszönjük szerzőtársunk, Jeney Johanna munkáját, aki lelkesedéssel és kellő szakértelemmel írta meg a könyvtárhasználattal foglalkozó fejezetet. Köszönjük a fejezet szakmai lektora, Áts József szíves közreműködését is.

Nem maradt más hátra, mint hogy jó munkát, élvezetes és hasznos fel fedezést kívánjunk az olvasónak, bízva abban, hogy jövőbeli munkáihoz hasznos támpontokat talál. Kezdjünk hát bele!

Wimmer Ágnes, Juhász Péter